

אשכולות

הציון השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביננה

התכלית בחיים

נעם סלוצקין (ד')

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הפנף פתיל תכלת... וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם" (במדבר טו, לח).

כבר חז"ל תהו, כיצד ההסתכלות בציצית, ואפילו בפתיל התכלת שלה, מזכירים לנו את מצוות ה'. רש"י מבאר שהקשר הוא מספרי "שמנין גימטריא של ציצית שש מאות, ושמונה חוטים וחמשה קשרים - הרי תרי"ג". חז"ל נתנו הסבר ציורי יותר: כאשר אנו רואים בציצית את פתיל התכלת אנו נזכרים בים, ומהים אנו נזכרים ברקיע ומשם נזכרים בכסא הכבוד בקב"ה ובמצוותיו.

אך קצת קשה לקבל ביאורים אלו, שהרי לפי הביאור הראשון נידרש לחשבון מהיר בכל פעם רק כדי להיזכר במצוות; זה גם אילו היתה המילה ציצית מופיעה בכתוב מלא, שאיננו כתוב בשום מקום בתורה...

הפירוש השני קשה גם הוא. האם הים כחול מפני תוכנו? הלא כל מי שיקח מים מהים יראה שהם חסרי צבע, ואם נעמיק ונבדוק נדע שהצבע הכחול איננו צבעו של הים - אלא השתקפות צבע השמים במי הים. גם צבע השמים עצמו איננו צבעם האמתי; אם נטוס בשמים לא נראה לעולם צבע כחול המערפל את ראייתנו. הצבע הכחול הנראה לעינינו כאשר אנו מביטים בשמים מגיע כתוצאה מתהליך פיזיקלי של שבירת קרני האור.² אם כן, האם רצף אשליות אופטיות ותופעות פיזיקליות שוליות אמור להזכיר לנו את כסא הכבוד?

ננסה לתת טעם לדבר זה. המים והשמים שקופים מצד עצמם, אבל המבט המרוחק נותן לנו מראה של צבע תכלת. בכך אנו זוכרים שהמבט על הפרטים יתן לעיתים תמונה שונה מאשר המבט על הכלל. אם נעיף מבט ולא נעמיק - לא נוכל, אך אם מביטים מרחוק הדבר נראה כתכלת, אנו חייבים לזכור שכאשר אנו רק מסתכלים על חלק קטן הוא שקוף, אנו רואים רק אותו וקובעים לפיו מסקנות מבלי להתייחס לדברים שלפני או אחרי, מבלי לראות את התמונה הכוללת, אנו רק מציצים.³ אך אם ניקח צעד אחורה כדי להסתכל מרחוק על מנת לראות יותר פרטים, על מנת לראות את התמונה הכוללת, הכל מקבל צבע שונה, הכל הופך להיות תכלת, ניתן להבין את התכלית (תכלת = תכלית), ולכן כאשר אנו מסתכלים על פתיל התכלת אנו מבינים עד כמה אנחנו קטנים שרואים דברים ספציפיים מבלי להבין את כל התכלת שהוא גלוי וידוע רק לפני מי שאמר והיה העולם, וממילא זה גורם לנו לשעבד את ליבנו ולקיים את המצוות.

בפרשת קרח מציע הקב"ה לישראל לבחון את בחירתו של אהרן. הוא מצווה על כל הנשיאים להביא את מטותם אל אוהל העדות, ולמחרת מטה אהרן פרח, "ויוצא פרח ויצף ציף ויגמול שקדים". אמנם רצה הקב"ה להראות את בחירת אהרן, אבל האם לא די היה באחד הסימנים הללו? לשם מה הוצרכנו לתהליך השלם של גידול הפרי ההופיע, ולא היה די בכך שיראל שלב קצר בגידול השקד?

ההסבר לכך ניתן באותו אופן: אילו היה מופיע רק הפרח יכול האדם להיות שמח שהרי בטח עתיד לצאת לו פרי, ואם היה מופיע רק הציץ, דהיינו זמן החניטה כאשר הפרח נופל יחשוב שהפרי הלך לאיבוד, אבל הוא לא מבין שאילולא החנטה, אילולא הציץ, לא יבוא הפרי! לכן הקב"ה מראה לישראל את כל התהליך, כדי שיזכרו שהם לא מבינים את כל המהלכים האלוקיים.

אם נדקדק בפרשת בלק בעניין הברכות שמברך בלעם את ישראל, נבחין שבפעמיים הראשונות שבלעם מברך כתוב "ויקר ה' אל בלעם" לעומת זאת בפעם השלישית מופיע "ותהי עליו רוח אלוקים" משמע מאליו, ויש להבין במה שונה הפעם השלישית מהפעמים הקודמות, ששם היה צורך שה' יבוא אל בלעם, ואילו בפעם השלישית בלעם מאליו מתנבא ומברך.

גם כאן, בפעמיים הראשונות היה צורך שה' יבוא אל בלעם זה מפני שבפעמים הראשונות בלעם ראה רק חלק קטן מעם ישראל. בפעם הראשונה "ויהי בבקר ויגח בלק את בלעם ויעלהו במות בעל ויבא משם קצה העם", ובפעם השנייה "ויאמר אליו בלק לכה נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצהו תראה וכלו לא תראה וקבנו לי משם: ויגחחו שדה צפים אל ראש הפסגה...". בפעמיים הראשונות בלעם ראה רק חלק בישראל, אך בפעם השלישית בלעם רואה את כל העם "וישא בלעם את עינו ויבא את ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים", כאשר בלעם ראה את כל העם, הסתכל מרחוק על הכל, הוא הבין את המשמעות, את התכלית (תכלת) של עם ישראל ואז הוא לא היה צריך שהקב"ה יבוא אליו אלא הוא מאליו מבין הכל ומברך את ישראל מעצמו.

היסוד שהזכרנו בפרשת ציצית, שאיננו רואים את כל המהלכים האלוקיים, מלווה אותנו בכל רגע בחיינו. אנו חיים את הרגע, ולכן קשה לנו לקבל מקרים שאנו רואים או חווים, אך אם נזכור שיש משמעות לכל הסובב אותנו יהיה קל יותר לקבלם. שהרי כבר נאמר (ישעיהו נה, ח) "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'".

¹ מדרש אגדה (בבב) במדבר טו, לח: "ר' מאיר אומר מגיד הכתוב שכל המקיים מצות ציצית מעליו עליו כאילו הקביל פני השכינה, תכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד".

² מפניעת קרני השמש בחנקן ובחמצן הנמצאים באטמוספירה.

³ הפירוש השני של רש"י למילה ציצית נכנס כאן יפה: ציצית - על שם רואיתם אותו כפי שנאמר "מצץ מן החרקים" (שיר השירים ב, ט).

פרשת שלח

גליון 423 | כ"ג בסיון תשע"ז
(שנה אחת-עשרה)

19:26 **כניסת שבת**

20:32 **צאת שבת**

08:20 **סוזק"ש מג"א**

קוד באתר: 7610

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביננה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

איתיאל סופר

יעקב אביעד דואני

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' ראש הישיבה, הרב מרדכי גרינברג שליט"א

על הקשר שבין חוט התכלת לחוטי הלבן שבציצית, כתב בספר החינוך: "ועוד אומר לי לבי, שיש בזה רמז וזכרון שגופו של אדם נפשו, הכל לה' ברוך הוא. כי הלבן רומז לגוף שהוא מן הארץ, שנבראת מן השלג שהוא לבן, כדאשכחן בפדר"א (פ"ג) וכו'. והתכלת אשר עינו כעין הרקיע, ירמוז לנפש שהיא מן העליונים וכו'" (מצוה שפו). הלבן רומז אפוא לגוף, לצד החיצוני של המציאות, ואילו התכלת מלמד על הצד הפנימי, הנסתר.

על הדרך הזאת מסביר הרב קוק זצ"ל, שמצוות ציצית מסייעת לאדם לחבר בין המצוות המעשיות לתוכנו הפנימי. "בכל מקום שאנו מוצאים בספרות ובחיים איזו הורדה או הקטנת ערך של המצוות המעשיות ודקדוקיהן" – קיים זלזול והתייחסות לא רצינית למעשה המצוות, מניין נובע יחס זה? – "הכלל הוא נובע מתוך באר צרה נוכרית של ארס המינות, אשר תרה אחרי עיני אדם הזונות", זה שאדם הולך שבי אחרי המראה החיצוני של הדברים, ואינו מעמיק לחקור בשרשים הפנימיים. זו הייתה ראשיתה של המינות-נצרות, שזלזלה בצדדים המעשיים של היהדות, והציבה את העיקר על המידות והדעות. "זו היא ראשית מעשי שרש ראש ולענה, עפ"י המסורת, בשיחתו של ראש המינות עם ר' יהושע בן פרחיה 'הלא עיניה טרוטות' באכסניה, והתרות אחרי העינים, הרואות רק לפנים ובשטחי הדברים".

הרב רומז כאן למה שמספרת הגמ' במס' סנהדרין (קז ע"ב). סיפור זה הושמט ע"י הצנזורה ונדפס בחסרונות הש"ס. כיום כבר מודפס בהוצאות החדשות). כשנלקעו ר' יהושע בן פרחיה ו'ארתו האישי', שהיה תלמידו, לאכסניה, שיבך ר' יהושע את בעלת האכסניה. א"ל: רבי, עיניה טרוטות. א"ל רשע בכך אתה עוסק? אפיק ארבע מאה שיפורי ושמתייה וכו'. אזל זקף לבינתא והשתחוה לה. וזה היה יסוד אותה דת, שנסודה על ההסתכלות החיצונה המתעה. ומכאן גם "פשיטת הטלפים החזירית, האומר ראו שאני טהור", שאף זה מורה על ההסתכלות החיצונה.

וזה היא הוראת הציצית "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם. ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם". מצות ציצית מורה לא ללכת אחרי עיני הבשר הבוחנות כל דבר עפ"י צדדיו החיצוניים. היא היא המעכבת מלהסתכל באורן של ישראל הפנימי, שעל ידו יראה ויגלה האור

'איילונות מלאכותיות' | קידושין ד ע"א ר' מאיר בראל

לפני מספר שנים נתבשרתי בשורה מרה, בשורה שבת בת ה-11 של חבר קרוב חלתה במחלת הסרטן. נתגלה אצלה גידול ממאיר בבטן.

לאחר ייעוץ רפואי מקיף המליצו הרופאים לתת לילדה סדרת טיפולי כימותרפיה המשולבים עם הקרנות, למשך זמן של כשנה וחודשיים ולאחר מכן תהיה הערכה מחודשת לגבי מצבה הרפואי.

כיוון שמקום הגידול היה בבטן וכן מיקוד הטיפולים היה לשם, נוצרה מורכבות של פגיעה משנית באברי הבטן השונים וכן בבלוטות הורמון אשר יושפעו באופן ישיר מהטיפולים, לדברי הרופאים.

לאחר שנה וחודשיים ב"ה הילדה החלימה לחלוטין, אמנם ניכר אצלה איחור התפתחותי. הרופאים הסבירו שכתוצאה מהטיפולים נפגע בין השאר הלבלב שהוא בלוטת הורמון האדרנלין, וכתוצאה מכך ישנה פגיעה בהפרשת הורמוני הגדילה של הנערה. הרופאים נועדו ואז יצאו בהצהרה פה אחד שאין מה לדאוג, ואפילו שכרגע ניכר עיכוב - על פי רוב אחרי מספר שנים של שיקום, הגוף חוזר לעצמו, ולא יקרה כלום אם תקופת הנערות אצלה תתחיל בגיל 16-18.

מתוך הדברים הנ"ל באתי לחקור ולדרוש במעמדה ההלכתי. שהרי קיי"ל שנערה בגיל 12.5 (וה"ה איש בגיל 13) שלא הביאה סימני בגרות נחשבת כקטנה עד גיל 20 שאז אם הביאה סימני איילונות הרי היא כגדולה. כל זה דווקא כשיש לנו חוסר ידיעה מה מצבה הפיזיולוגי, אמנם במקרה דידן שהעיקוב בסימני הנעורים בא באופן מלאכותי וידוע מראש, ולדעת רוב הרופאים יבואו הסימנים בהמשך, האם הדין שונה?

אייתא בגמרא (קידושין ד ע"א):

...כי נפקא לה בנערות בגרות מאי בעיא גביה? אלא אמר אביי לא נצרכה אלא לבגר דאילונות, ש"ד"א בנערות תיפוק בבגרות לא תיפוק קמ"ל. מתקיף לה מר בר רב אשי: ולא ק"ו הוא, ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בגרות שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון? אלא אמר מר בר רב אשי, לא נצרכה אלא לעיקר זבינה דאילונות, ש"ד"א דאתיא סימני נערות הוי זבינה דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינה זבינה, קמ"ל.

הגמרא מבניה שאף על פי שקטנה היא בעלת פוטנציאל ל"איילונות" כיוון שאין לה סימנים, מכל מקום אביה מוכר אותה לעבדות כדרך הקטנות, וכן מביא הרמב"ם (הלכות עבדים פ"ד ה"א):

למרכי הראו"ה

הצפון בכל מצוות ה". המבט אל הרקיע וכסא הכבוד מביא להשקפה שונה על המציאות.

במקום אחר כתב הרב דברים דומים על היחס שבין החול והקודש. "בקטנות הדעת מונח ארס פנימי, שנדמה על ידו, שכל הנתקה מן החול אל הקודש, היא דחיה מישות אל אפסיות". לרבים נדמה שעניני הקודש הם דברים ערטילאים, מופשטים, שאין להם אחיזה במציאות. "מיסטיקה" יקראו לזה, התעסקות מעניינת, אך אין לזה ולחיים המעשיים דבר. החול הוא הישות, ואילו הקודש הוא האפסיות. אך באמת ההיפך הוא הנכון. "כל הנתקה מן החול אל הקודש, הוא בריחה מחורבן ואפסיות אל הישוב, המילוי והישות הכבירה והאיתנה, אל חיי החיים בעוצם מקוריותם, והזרמת שפעתם ההומיה, מלאת המנוחה והעוז" (אה"ק ח"ב עמ' שח). דווקא עולם הרוח, הוא זה שמחיה את העולם החומרי, וע"כ המעבר מן החומר אל הרוח הוא מעבר מן האפסיות אל המציאות.

בהמשך שם כתב הרב (עמ' שי): "מהו הדבר הנוטל את טעם החיים מההגיון העליון, מהו העניין המרעיל את הנפשות, שלא יחוש את נועם הקודש, את אור ה', ולא יבססו את כל מעשיהם ושיאפות חייהם על פיו" – מדוע נדמה לנו שהענינים הרוחניים אינם דברים שניתן לבסס עליהם את החיים, ואנו מחפשים רק דברים מוחשיים, ורק בעשייה הגשמית נדמה לנו שיש תועלת וערך לפעולותינו? – "רק אותו הדמיון המתעה, המראה את הוד האצילות בצורה שוממה, ואת כל המהומה שבחיים בצורה מיושבת ובנויה, מה שהוא השקר היותר מסואב שבעולם". הביטוי החריף הזה בא לומר, שזו טעות חמורה לחשוב שמי שעוסק בתלמוד תורה או בענינים רוחניים אחרים, אינו אדם יצירתי, שכן רק הדברים החומריים הם ממשיים ויש בהם תועלת, וכל השאר אינו אלא מיסטיקה ודברים של הבל.

כאן אנו זקוקים "לעבודתם הקדושה של אנשי לב, לחשוף תמיד בלא הרף את המעיין הרוחני, לחוש בלב פנימה ולגלות לאחריהם את ההוד וההדר, את העוז ואת ההוויה האיתנה והמבונה של החיים האציליים, אשר מקור חייהם הוא אור הקודש, המתרפק על האהבה העליונה, אהבת ה', בזיו טהרתה ועצמת אורה".

פתח בלמסכתא

אמה העבריה - היא הקטנה שמכרה אביה, ומשתביא שתי שערות אחר י"ב שנה ותיעשה נערה אינו יכול למכרה אף על פי שעדיין יש לו רשות בה ויש לו לקדשה לכל מי שירצה, אף הקטנה שהיא איילונות בסימניה ואינה ראויה להבאת שתי שערות יש לאביה למכרה כל זמן שהיא קטנה

וביאר הכסף משנה במקום:

אף הקטנה שהיא איילונות וכו'. בריש פ"ק דקידושין (דף ד') מייית לה מדכתב רחמנא ויצאה חנם וכו' ודרשינן ויצאה חנם אלו ימי נערות אין כסף אלו ימי בגרות ופרך דלכתוב רחמנא נערות ותו לא איצטרך למכתב בגרות דכי נפקא לה מנערות בגרות מאי בעיא גביה ואמרינן דאילו לא כתב אלא נערות ה"א דאתיא סימני נערות הוי זבינה זבינה דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינה זבינה לכך איצטרך לומר דיש שיוצאה בבגרות אף על פי שאין לה נערות והיינו אילונות וממילא שמעינן דזבינה זבינה:

דהיינו, קטנה אביה מוכר אותה לעבדות והיא יוצאת בהבאת סימנים, ואיילונות (ליתר דיק: קטנה שאיני יודע אם תהיה איילונות אם לאו) אפילו לא הביאה סימני נערות - אם הגיעה לגיל בגרות דהיינו 12.5 יוצאת מעבדות כבוגרת, ומכירתה מכירה ויכולה לעסוק במשא ומתן על אף שגופנית היא עדיין מוגדרת קטנה.

מכאן אנו למדים יסוד חשוב לגבי המושג 'בגרות'. ישנם שני מאפיינים של בגרות - גיל וסימנים גופניים. לכאורה, סימנים גופניים לא מעכבים ממעמד בגרות אם הם בוששים לבוא, והילדה הופכת לבוגרת בהגיעה לגיל 12.5 בין אם הביאה סימנים בין לאו. אמנם המאירי בסוגיין מביא יסוד הפוך לגמרי על פי הגמרא בבידה (מו ע"ב) וז"ל:

שעור זה של עשרים שכתבנו בהבאת סימני אילונות שהיא גדולה, וכן לזכר בסימני סירוס עקר ענינו במסכת נדה פרק דופן, וכלל הענין הוא:

1. שהנקה נקראת קטנה עד שתיים עשרה שנה ויום אחד, והזכר נקרא קטן עד שלש עשרה שנה ויום אחד, ואפילו הביאו כמה שערות בתוך זמן זה הרי הן שומא.
2. הגיעו כל אחד לפרקן והביאו שתי שערות - הזכר נקרא גדול לכל דבר, והנקבה נקראת נערה עד שתכלה ששה חדשים, ומשם ומעלה נקראת בוגרת.
3. הגיעו לפרקן ולא הביאו שתי שערות - באשה מיהא יש לה הרבה סימנין מלמעלה שנקראין סימן העליון והן שמנה כמו שהתבאר במסכת נדה, וכל שבאו כלם אף על פי שלא הביאה שתי שערות שהן סימן התחתון דנין אותה בגדולה (שאי אפשר לביאת כלם בלא סימן התחתון וודאי כבר בא ונשר) אבל אם באו מקצתן הואיל ותחתון אין כאן הרי זו נערה וקטנה ודנין בה להחמיר.
4. הא כל שלא הביאה לא עליון ולא תחתון אפילו נראו לנקבה סימני אילונות ולזכר סימני סירוס הרי הן בקטנות עד עשרים ואם כשהגיעו לעשרים הביאו שתי שערות נעשה האיש גדול והנקבה נערה ששה חדשים ואחר כך בוגרת הגיעו לעשרים, ר"ל

שונכסו שלשים יום לשנת העשרים ולא הביאו שתי שערות - אם נראו באשה סימני אילוניות הרי היא גדולה ואם לא נראו בה הרי היא קטנה עדיין עד שתביא שתי שערות, או עד שתגיע לרוב שנותיה והוא שלשים וחמש שנה ויום אחד. ומשהגיעה לזמן הזה - אף על פי שלא נראה בה סימן של אילוניות הרי היא גדולה ונקראת אילוניות...

מדברי המאירי עולים מספר כללים: מאפייני בגרות כוללים גיל וסימני גוף. הגיל הוא המאפיין הבסיסי, וללא גיל - אפילו הביאה סימנים אינה בוגרת.

אם הביאה סימנים מעת היותה בת 12 הרי היא בוגרת מגיל דווקא מגיל 12.5.

ואם לא הביאה סימנים מגיל 12.5 והלאה היא נשאת קטנה לכל דבר ועניין עד שיארעו אחד משתי האפשרויות:

1. שתביא סימני גוף ותהפוך מיד לנערה חצי שנה ואז לבוגרת.
2. שתגיע לגיל 20 ללא סימני בגרות, ואז - אם יש לה סימני איילוניות (קול עב, שיפולי מעיים וכו') אז מיד הופכת לאיילוניות בוגרת, ואם גם סימני איילוניות אין לה היא נשאת קטנה לכל דבר עד חצי ימיה היינו גיל 35 ויום אחד שאז הופכת לאיילוניות אפילו ללא סימנים.

למעשה, ניתן לראות בדברי הראשונים יישוב יסוד זה על בסיס המחלוקת בין רב לשמואל ביבמות (פ ע"א) האם כשנקרא שם איילוניות לאשה שלא הביאה סימנים זמן רב, האם אמרינן איגלאי מילתא למפרע שהייתה איילוניות מעת הגיעה לגיל בגרות ולכן כבר מגיל 12.5 שם בוגרת עליה או לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע אלא להבא, ומעתה והלאה תחשב כגדולה וכל מעשה שעשתה עד היום כמעשה קטנה.

לעניין אמה עברייא ניתן לראות באנציקלופדיה התלמודית סיכום יפה של הדברים (בערך אילוניות, אות ח):

פרסום שלילי

אביעד בוכרים

השבוע שמענו על 'תביעת דיבה' שבעקבותיה נפסקה הוצאה כספית לא מבוטלת לנתבע, משום שפגע באישיות מפורסמת ובכירה. גם בפרשתנו, ניתן למצוא במונח מסוים הקבלה לכך - אמירה שעלתה ביוקר.

כידוע, ישנה שאלה מפורסמת במה חטאו המרגלים. אנו לא נתעסק בשאלה זו, שנכתבו עליה ספרים רבים וטובים. את זה נשאיר לכם, אבל רציתי לפתוח בשאלה דומה, אותה שואל הנצי"ב בפירושו 'העמק דבר', על הפס' **ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אללת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות** (במדבר יג, לב). מדוע לא נאמר דבת הארץ **רעה**? אלא רק "דיבת הארץ", שהרי המרגלים דיברו **רעה** על הארץ, וכן מצאנו אצל יוסף שנאמר **ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם** (בראשית לו, ב)?

מסביר הנצי"ב, ש"דיבה" היא עניין וסיפור המסופר ברבים, או לרעה או לטובה. בפרשתנו התורה מפרטת ומסבירה מה אמרו המרגלים לעם, ומדובר לרעה, ואילו אצל יוסף היה צורך להסביר זאת, משום שלא מפורט מה אמר לאביו, ויכולנו לחשוב שמדובר בדיבה טובה. **עצם מעשה הפרסום ברבים הוא לא טוב** גם אם מדובר בסיפור טוב. כל בדיה היא לא טובה, כמו שנאמר במשלי **ומוצא דבה הוא כסיל** (משלי י, יח) וכך אמרו חז"ל (ביב קסד ע"ב) שאסור לספר אפילו בשבחו כי על ידי כך שמספר לרבים גורם לרעה בכך שבאנשים ידברו לרעה גם אם מלכתחילה סופר לטובה בסוף יסופר גם לרעה, ולכן אסור לספר אפילו בטובתו של אדם.

אמנם אצל יוסף לא כתוב "ויוציאו" אלא "ויבא", שכן יוסף לא פירסם את מעשי אחיו ברבים, **אלא רק לאביו**, ולכן הסביר הכתוב שמחשבותיו אשר סיפר לאביו על מה שראה אצל אחיו היו לרעה. המרגלים, לעומת זאת, סיפרו לכל העם והפיצו ברבים **ועצם הפרסום גרם לרעה**.

¹ כן כתב הסמ"ק (מצוה קכד): **"אסור לספר בשבחו של חברו יותר מדאי שמתוך שבחו בא לידי גנותו וכתבי (דברים כד) זכרו את אשר עשה יי למרים זהו מצות עשה שלא יספר לשון הרע פן ילקה בצרעת כמרים"**. כידוע, למה נמסכה פרשתנו לפרשת מרים? מביא רש"י: לפי שלקחה על עסקי דבה שדברה באחיה, והמרגלים הללו ראו ולא לקחו מוסר (רש"י במדבר יג, ב).

אמה העבריה אף הקטנה שהיא אילוניות בסימניה ואינה ראויה להבאת שתי שערות, יש רשות לאביה למכרה לשפחות כל זמן שהיא קטנה, אלא שכל אמה העבריה שמכרה אביה, יוצאת לחירות בסימני נערות, אבל אילוניות שאין לה ימי נערות הרי זו יוצאת לחירות ביציאתה מקטנות לבגרות, שנאמר: **ויצאה חנם אין כסף, ודרשו: חנם - אלו ימי בגרות, ובאילוניות הכתוב מדבר, שהרי אחרות יוצאות בסימני נערות.**

וזמן בגרותה של אילוניות - נחלקו בו הראשונים אם היא נעשית גדולה למפרע מ"ב שנה ויום אחד או מעשרים שנה ומעלה. ויש סוברים שמשעה שנולדו בה סימני אילוניות, אף על פי שעדיין אינה אילוניות ודאית, היא יוצאת לחירות, ואין האדון משתעבד בה מספק, לפי שהיא מוחזקת בעצמה, וכל שכן שאביה אינו יכול למוכרה עוד. אבל להסוברים שאינה אילוניות למפרע אינה יוצאת עד עשרים שנה. ויש אומרים שהוא צריך להחזיר לה כל מה שנשתעבד בה מזמן של "ב שנה, להסוברים שגדולה ייתה למפרע. ולהסוברים שלמפרע פירושו מ"ב שנה ומחצה, מחזיר לה מ"ב שנה ומחצה, וכן להסוברים שלמפרע היינו משעה שנולדו בה סימני אילוניות, מחזיר לה מה שנשתעבד בה מאותו זמן ואילך.

מכל העולה בקיצור נמרץ לעיל, ראוי לתת את הדעת על מצב איילוניות מלאכותי, בו הטיפול הרפואי יוצר עיכוב התפתחותי שהנערה לא מביאה סימני בגרות עד גילאים מאוחרים, האם ניתן להחשיבה כגדולה או לא?

לשאלה זו לא מצאתי תשובות בספרות השו"ת, ואמנם נלענ"ד מכל האמור שכגדולה תחשב כיוון שגורם העקרות נמצא בידי הרופאים ואפילו שאין אנו יודעים אם היא אולי כן איילוניות או תשאר חסרת סימנים לכל חייה, כיוון שנמנו הרופאים וגמרו שמבחינה פיזיולוגית אין סיבה לדאגה והכל יבוא בעיתו ובזמנו וודאי שנאמר בה שהיא כבוגרת למפרע. וכששאלתי לגאון רבי אשר וייס שליט"א לכך ענה לי גם כן מסברא ישרה. וכתבתי הדברים בקיצור, וה' ירפא לכל חולי עמו ישראל.

בעולם הפרסום ישנו מושג דומה של פרסום שנובע ממקום בו התרחש פיגוע או אירוע משמעותי לא טוב והפרסום מביא בעצם לדיע לא טוב על האדם/מקום/עניין, אבל מצד שני עצם הפרסום עוזר ומביא אנשים לאותו עניין/מקום/אדם. יש דמיון רב בין פרסום שלילי למעשה המרגלים ובמיוחד ע"פ הנצי"ב שעצם הסיפור אינו מטיב עם הנושא המדובר.

המרגלים יצרו "כתורת שליליות" ו"אדומות" עם המון צבע ותמונות על הארץ הלא טובה שלנו, ונתנו תמונת מודיעין שלילית לעם, ולכאורה פרסמו את הארץ בכותרות שליליות, ממש כפי שעושה עיתונים מסוימים, שמשמיעים את מדינת ישראל בראש כל חוצות. המרגלים גם הפחידו את העם כפי שכותב הרש"ר הירש (רש"י הירש במדבר יג, לב) **בהוצאת דבת הארץ הגיע פשעם לשיאו**. לא "ויבאו" - כדרך שנאמר ביוסף - אלא "ויוציאו": הם יצרו, בדו מליבם את דיבת הארץ (רמב"ן). על ידי כך הפחידו את העם והביאו אותו לידי **ייאוש גמור** - "ארץ אוכלת יושביה", המביאה כלייה על יושביה. אין היא מתאימה לאנשים רגילים, ורק ענקים יכולים לגור בה. מכאן גם השיעור המופלג של קומת האנשים - אנשי מדות, כי **הקטנים והחלשים אינם מחזיקים בה מעמד** (רמב"ן).

לסיכום, ניתן ללמוד מפרשת המרגלים מספר דברים: לעשות שליחות בצורה טובה זה לא דבר של מה בכך. בדורנו דור הרשתות החברתיות והניו-מדיה יש להיזהר במסירת המסרים המידיים שלנו בין אם הפלאפון עם 'נטספארק' ובין אם לא, הנתספארק לא מסנן את התוכן שאנו **כותבים** אלא רק את מה שאנו **מקבלים**... על כן יש להתנהל ברגישות. המרגלים דיברו על הארץ בצורה לא טובה ואנו נתקן את מעשיהם ונאמר בלי ציניות: **יש לנו ארץ נהדרת מלאת כל טוב**.

בעיצומו של שבוע/חודש הספר נחתום בדברי הרמב"ם, הכותב על ימות המשיח שתכליתם היא עבודת ה' ולימוד התורה, ואנו עם הספר ראוי שנדע ונשאף לכך, וז"ל (הלכות מלכים פ"ב ה"ה) **"לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינאשו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נושג ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא,** כמו שביארנו בהלכות תשובה" אמן כן יהיה רצון!

פרשת ציצית

ר' יצחק אמסלם

אני משער שרבים מהקוראים שמעו על המקרה הבא שקרה בלונדון לפני מספר חודשים, ולמי שלא - הרי הוא לפניכם:

תיירת זרקה את הכפפה שלה על חייל במשמר המלוכה של מלכת אנגליה, כדי לראות אם יזוז. לאחר מספר שניות ניגש אליה האחראי על המשמר, ונימת אותה עם מעשיה: "סליחה, האם זרקת את הכפפה שלך לנער החיילי" שאל. "למה עשית זאת? הצבא נמצא כאן כדי להגן על אוצרות המלוכה ולא כדי שהציבור יצחק עליו. השומר פה הוא חייל, משרת את ארצו ורואי שיתייחסו אליו במעט כבוד", הוסיף.

עד כאן הסיפור. אִמְתִּי לגמרי.

פרשת ציצית פותחת בפסוק **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר**. רבנו אור החיים הקדוש עומד על כך שכתוב כאן **"וַיֹּאמֶר"** ולא **"וַיְדַבֵּר"**. הדברים מתבארים על פי דברי המדרש, שלאחר מעשה המקושש המוזכר בסמוך, שאל משה את הקב"ה כיצד יזכרו עם ישראל את

טוב התורה

מפניגני 'אור החיים' הקדוש

המצוות ביום השבת אם אינם מניחים תפילין, לכך ענה לו ה' בדרך אמירה **"המסעדת את הלב במבוקשו"**, שעל ידי מצוות ציצית יוכלו לזכור ולקיים את המצוות.

הציצית היא למעשה **המדים** של עבד ה'. הגמרא במנחות (מג ע"ב) מביאה את דברי רבי מאיר:

גדול עונשו של לכן יותר מעונשו של תכלת, משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב, ופשעו שניהם ולא הביאו. איזה מהן עונשו מרובה? הרי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא.

לא בכדי הביאה הגמרא דווקא את המשל הזה. הציצית היא חותם של המלך עבור העבד כדי לבטא את עבודתו ומחויבותו למצוות המלך. חוטי הלבן נמשלו לטיט ואילו חוטי התכלת נמשלו לזהב. משל זה מבחיר לנו גם את המציאות בדורות שלאחר החורבן, שלא כיום, בהם לא היה תכלת בנמצא, אך הלבן מעולם לא פסק. וכן ההלכה ידועה -

התכלת אינו מעכב את הלבן. לאורך כל הדורות לעם ישראל תמיד הייתה האפשרות להגרש שייכות לצבא ה', על ידי לבישת הציצית.

בהמשך הפרשה מופיע הציווי "ולא תגורו". על כך כתב אור החיים הקדוש שמעלתה של הציצית כלבוש של עבד ה', היא שלעיתים היצר מושך את האדם לדבר איסור, ומצוות המלך היא לכופ את היצר ולנהוג נגד הטבע. כאשר האדם לובש את המדים - הציצית, הרי הוא נציג של הקב"ה בעולם ויקל עליו לשמור את מצוות המלך, הרבה יותר מאזרח פשוט הלובש בגדים אזרחיים.

בסוף הפרשה מביא אור החיים ביאור נפלא בדרך הרמז לכך שמצוות ציצית היא דווקא

בבגד ד' כנפות. כשם שלמלך בשר ודם חשוב להבדיל את עבדיו כדי שידעו כולם שהם שלו, על ידי לבישת ציצית בד' כנפות, יכול לזכור הלוש שהוא עבד של מלך מלכי המלכים בורא ארבע כנפות הארץ. גם צבע התכלת מרמז על שליטתו של הקב"ה בשמים, ועל נתינתו לנו את התורה המשולה למים. מניין החוטים הוא ארבע שהם שמונה, ובא לרמז על שמות ה': שם בן ד' (הוי"ה) ושם בן ח' (הוי"ה ואדנות).

מצוות הציצית שקולה כנגד כל המצוות מכיוון שהיא כלי המסייע לשמירה על התורה, הן מצד תחושת השייכות כחייל בצבאות ה' והן מצד השמירה והזכירה של המצוות.

וְרֵאיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'.

אורה חיים

בהכוונת הרב רובינשטיין

יהא אסור ליתן עליהן גג בלבד. המשנ"ב (שטו, מה) מביא שאף אם הזיז אדם כלי בשבת ממקום למקום נחשב הדבר כאילו יצר מחיצות בשבת, ולכן יהא אסור לכסות את אותו כלי⁶. לכן, אדם שמביא קנקן שתייה לשולחן וכדו' אסור לכסותו ע"י צלחת מפני יתושים ושאר מזיקין. וכן אותו סיר גדול עם פטל שמוציאים אותו בשבת לסעודות, לאחר שמורידים ממנו השקית שעליו, אין לחזור ולכסותו.

באיזה אופן יהא מותר?

- אם נשאר פחות מטפח (8 ס"מ) בין השתייה לכיסוי מותר, דאין לגובה כזה שם אוהל (ש"ע שם, יג).
- אם זהו כיסוי המיוחד לו - משמע ממשנ"ב (שם) שאסור, אך חזו"ע (שבת ה, עמ' דש) ותפלה למשה (א, כז) מתיימרים. א"כ הסיר המלא בפטל - למקל לכסותו יש על מי לסמוך⁷.
- הפתרון הטוב הלכתית בכל מצב, אף שלעיתים אינו מעשי - לכסות את הכלי בשינוי, היינו לקחת הכיסוי ביד אחת, ולהלביש מלמטה את הכלי. מסתמא שבכלים כבדים יש לעשות זאת בעזרת מספר אנשים. במקרה שאין הדבר מעשי, כדאי לכסות לפחות את חלקו של הסיר, וזה מותר לחזו"ע (ש"ע שטו, יג).

הקשירת שקית אשפה בשביל זריקתה (קושר)

ק"ל (ש"ע ש"י, א) שאם קושר אף קשר פשוט אך לזמן מרובה (היינו בר קיימא), אסור הדבר מדרבנן. וצ"ע בגדר זמן מרובה - קשר שהנחיצות בו מחד היא לזמן מועט, אך בפועל מתקיים הוא ימים רבים, כגון קשירת שקית אשפה או הדבקת טיטול⁸, האם נחשב בר קיימא. נחלקו בכך האחרונים - למהרי"ל דיסקין (ק"א ה, לה) אזלינן בתר הנחיצות, לכן הוי קשר שאינו של קיימא כלל, ומותר לקושרו כיון שכוונתו לזמן מועט, וכן צדדו מנח"י (ח, כז) וצ"א (טו, יז) להקל. מאידך, רבים האחרונים שהחמירו בדבר, ונקטו שכיון שבפועל מתקיים הוא לזמן רב, חשיב הוא כקשר של קיימא (אול"צ ח"ב כט, ו. הליכו"ע ד, עמ' רלב. וכ"נ מש"כ לה, כו, ע"ש בהערה).

לפי"ז לא שנוא אם קושר קשר ע"ג קשר⁹ או שקושר קשר ועליו עניבה, מ"מ יש להחמיר ולא לקשור. העצה היא לסובב השקית כמה פעמים עד שהיא סגורה היטב, וכך לזרוקה. כמו כן, ניתן לקשור קשר אחד (הצמדת שני קצוות השקית וקשירתם), כיון שאינו נחשב קשר כלל (ארחות שבת א, עמ' שלא).

⁵ בזמנים היו רגלי המיטה היו כמחיצות, ולא כרגלים שלנו. שהעמדתן בשבת צ"ל מותרת, לפי מש"כ הש"ע שם (א"כ היוזן בשבת, כמשנ"ב להלן).
⁶ אמנם חזו"א (נב, י) הקל באדם שלא עשה מחיצות בשבת בפועל, אלא רק הזיז את הכלי.
⁷ וכן נראה מש"כ, כד, הערה עו. עיין בשו"ת תפלה למשה (א, כז) שהקל אף לא בכיסוי המיוחד, כיון שהכיסוי נועד רק למנוע מכניסת יתושים, חיידיקים ודו'.
⁸ טיטול הדבקה, לא טיטול סקוץ. הדבקת טיטול סקוץ למען נתינתו באשפה מותרת בודאי כיון שנתנית הסקוץ לא נחשבת הדבקה (שהיא תולדת תופר) אלא כמכניס כפתור ללולאתו.
⁹ קשר ע"ג קשר אף לזמן מועט נתון במחלוקת - בני אשכנז (כרמ"א ש"י, א) מחמירים שלא לעשותו בשבת, דאולי נחשב כקשר אומן. מאידך בני עדוה"מ חלוקים בדבר - בא"ח (כ, תי א) וכה"ח (שיז, כד) מחמירים, אך בחזו"ע (שבת ה, עמ' נו) מקל, והמחמיר תע"ב.

מקבץ הלכות מעשיות בשבת

ר' איתן גרתי

א. קצב במהלך זמירות השבת (שמא יתקן כלי שיר)

מחיות כפים - לבני עדוה"מ אסור (ש"ע ש"ט, ג). בני אשכנז נהגו להקל במקום מצוה (משנ"ב שם, י). הנוהג כיום למחוא כפים בשינוי (כמש"כ ש"ע שם).

תיפוף על השולחן לפי קצב - לכל העדות אין להקל כלל (ש"ע, ג ומשנ"ב סק"י).

ב. כסיסת צפרנים בשבת (גוזז)

יש להתרגל שלא לכסוס אף בימי חול (חוץ מהבעיה הבריאותית שבוזה וחוף מהבושה לעשות זאת בפני אנשים), משום שכאשר מתרגל לכסיסה, עושה זאת כבר בלי שימת לב, ואף יבוא לעשות זאת בשבת¹.

צפורן שנתלשה בחלקה - ברוב המקרים אסור לתלשה, אף בשינוי, משום גוזז² (ש"ע ש"ח, לא). לכן לא יגע וישחק בה, דבלי משים יבוא לתלשה.

קצוות עור שנתלשו בחלקם מקצות הצפרנים או מהשפתיים - אסור להסירם (ש"ע שם). כנ"ל, גם אין לגעת בהם.

ג. קינוח ידיים ופה במפית (צובע)

נפסק בש"ע (ש"כ, כ) ש"האוכל תותים או שאר פירות הצובעים, צריך ליהזר שלא יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה משום צובע". א"כ, האם מותר במהלך הארוחה לקנח ידיים ופה במפית?

- מפיות נייר - מותר, דאין איסור צובע בדברים חד-פעמיים (ש"כ יד, כא. הליכו"ע ד, עמ' רד. ראה פורתא מש"ע ש"ח, מה שהתיר ללפף את המכה בקורי עכביש).

- מפיות בד (מצוי יותר בבתי-מלון) - בני עדוה"מ: אין להשתמש בהן א"כ שטף ידיו קודם³.

בני אשכנז: יש לשטוף הידים קודם. בשעה"ד יש להקל (משנ"ב ש"כ, נט. ש"ח, קמו)⁴.

ד. הנחת שקית על סיר הפטל (אוהל)

בש"ע (א"ח ש"ט, ג) מבואר שאיסור אוהל בשבת אינו כולל רק עשיית גג לצל או להגן מפני החמה, אלא גם ליצור מבנה בעל גג ומחיצות אסור בשבת, על אף שמטרתו אינה לצל, מפני שדומה לאוהל. לכן אוסר להעמיד מיטה בשבת⁵. הדרך המותרת להעמיד, כמבואר שם, היא בשינוי - אדם אחד מחזיק הדיקט של המיטה ומתחתיו אחר מעמיד את הרגלים. מחדשים האחרונים שיש מציאות שאף אם המחיצות היו עשויות מבעור, מ"מ

¹ ישנו סיפור על החזו"א שראה אדם כוס צפרנים ביום חול. זעק עליו החזו"א: "שאבעס". כוונתו היתה כדלעיל.
² בש"ע שם נאמר שבהתקיים שלשת התנאים הבאים יהא מותר: נתלשה רובה ומצעתו אותו מאוד - או מותר לתלשה בשינוי - באצבעות או בשיניים. ברוב המקרים אין הדבר מצער, אלא לא אסתמי או מעט מפריע.
³ פטש ש"ע (ש"כ, כ, ש"ח, מה) מורה לאסור (בא"ח תצוה ז). ידוע הדבר שגר"ע יוסף (יב"א ד, לד. ה, כח) נוקט שמדינת יש להקל, כיון שהוא פס"ד דלא ינחא ליה בדרבנן (דרך כלוק). מ"מ גם לשיטתו יש ליהזר בדבר, כלשון ש"ע (ש"כ, כ). כיון שבנקל ניתן לרחוץ ידים, כ"ש שש"ע במקום אחר (ש"ח, מה) נקט בלשון איסור. וראה הערה הבאה.
⁴ כיום בעידן שמפיות נייר כ"כ מצויות, לענ"ד כמעט ולא שייך להקל בנידון זה, גם לבני אשכנז וגם לגר"ע יוסף.

יהושע וכלב

יעב"ץ

צריכים אנו ישועה, בהבנת עניינו של יהושע, הרי זו תמיהה הניכרת לדל ולשוע.

בתחילת פרשת שלח, כאשר עם המרגלים שולח, יו"ד לשמו הבורא שלח.

אולם הקורא במקרא, יגלה שכך נקרא, עוד טרם שהשילוח קרה!

עוד יש לבאר, וכי קָלַב היה לבער? מדוע שמו לא חששו לבהר?

ועוד שאלה אשיתה, מה הסוד ומה השיטה, שבגינה רק לכלב הובטח באותה השיטה?

על כן הנה מקום אתי, לפרש בזאת שיחתי, בעזרת היוצר המנהלני לאטי.

כאשר יהושע לבדו נמצא, היו"ד לשמו נצרך והומצא, כדי שעל ידה ישרא ממוצע.

ברם סיבה להוסיפה איני רואה, כשנמצא עם רבו הרועה, ועל כן לא צוין שם שנוספה כנראה?

² רק לָלַב הובטחה ההבטחה על נחלה מיוחדת בארץ, ואילו ליהושע לא הובטח כלום. ועיין לרמב"ן שמתניח לענין.

הסירה הצאת

אולם לָלַב אשר קרע, בשמו המקורי קרא, כי מעודו עצמאי הוא ולא תאחזנו קרה.

לכן רק לו חברו ירושה, כי ליהושע הובטח להיות רישא, בעת שהתברך היה צדיק ואל תהא רשע.

וזהו אשר בפרשתנו באות יו"ד חרוט, כאשר בהנהגה קיבל חירות,

זה שכרו על נאמנותו משחרות.

³ התוספת של האות יו"ד מצוינת רק אצלנו, כשיהושע מתנתק ממשו ועובד בעצמאיות. כאשר הוא תחת משה אין צורך להכניס משמעות לשם של "יהוה יושעך". לכן כשמתבארים אלדד ומידד ש"משה מת ויהושע מכניס", ויהושע עונה, כתוב יהושע ולא הושע, כי הוא רוצה להישאר תחת משה. והיא היא גופה ההבטחה ליהושע שיהיה המנהיג הבא, במקביל להבטחה לָלַב.

¹ עיין למשל בעליה להר סיני לפני מתן תורה, "ויהושע בן נון ומרתו". וכן בירידה מההר בחטא העגל, "ויאמר משה ליהושע", וכן בסוף פרשת בהעלתך "ויאמר יהושע אדני משה כלאם".